

KEBERKESANAN MAJLIS SULH DAN METODE YANG DIGUNAKAN DALAM PENYELESAIAN KES- KES DI MAHKAMAH RENDAH SYARIAH KUALA KANGSAR (MRSKK)

Mifzal Azman, A. ⁱ Mustaqim Roslan, M. ⁱⁱ

ⁱ (Corresponding author). Fakulti Pengajian Islam dan Sains Sosial, Universiti Sultan Azlan Shah. Emel: mifzalarif11@gmail.com
Fakulti Pengajian Islam dan Sains Sosial, Universiti Sultan Azlan Shah.
Emel: muhd.mustaqim@usas.edu.my

ABSTRAK

Majlis Sulh merupakan sesi alternatif yang diwujudkan di Mahkamah Syariah dalam mempercepatkan penyelesaian lambakan kes yang didaftarkan. Proses sulh ini berfungsi membincangkan pertikaian-pertikaian yang dibangkitkan oleh pihak-pihak, sebelum perjanjian disediakan oleh Pegawai Sulh sekiranya pihak-pihak telah mendapat persetujuan terhadap pertikaian secara damai. Unikunya di Mahkamah Rendah Syariah Kuala Kangsar (MRSKK) ini, sebanyak 85% kes yang didaftarkan di mahkamah telah dilaporkan berjaya diselesaikan di peringkat Majlis Sulh. Hal ini sekali gus memudahkan urusan penghakiman apabila perjanjian penyelesaian telah ditandatangani oleh pihak-pihak diendors oleh Yang Arif Hakim sebagai satu perintah mahkamah tanpa perbicaraan panjang. Oleh yang demikian, kajian ini bertujuan untuk menganalisis kes-kes yang berjaya di peringkat Majlis Sulh dan metode keberkesanan proses sulh dalam menyelesaikan kes-kes tersebut. Falsafah disebalik kajian ini adalah interpretif dengan pendekatan kajian kes sebagai strategi kajian. Reka bentuk kualitatif diadaptasikan dalam kajian ini dengan gabungan kaedah analisis dokumen, pemerhatian dan temu bual separa berstruktur melibatkan Pegawai Sulh dan pegawai-pegawai di MRSKK. Setelah data dokumen dan data temu bual diperolehi, kaedah analisis kandungan dokumen digunakan sekali lagi dalam proses menganalisis data-data ini yang mana hasilnya dikategorikan mengikut kaedah tematik. Dapatan menunjukkan bahawa terdapat tiga kes tertinggi yang berjaya melalui Majlis Sulh dan dua metode yang berjaya digunakan dalam proses sulh di MRSKK. Kajian lanjutan diperlukan untuk melihat metode yang sesuai digunakan bagi menyelesaikan kes-kes lain dalam Majlis Sulh.

Kata-kata kunci: keberkesanan, Mahkamah Syariah, Majlis Sulh, metode, proses sulh.

PENGENALAN

Majlis Sulh ialah salah satu kaedah yang secara lazimnya menjadi keutamaan bagi menyelesaikan perselisihan faham antara suami dan isteri dalam isu kekeluargaan. Sulh melibatkan proses perundingan dipimpin dengan memberi peluang kepada pihak-pihak bertikai mencapai satu persetujuan bersama secara kerelaan hati tanpa campur tangan daripada pihak lain (Noor Shamimi, 2023). Lanjutan daripada itu, umum mengetahui bahawa pihak yang bertanggungjawab dalam mengendalikan proses sulh semestinya Pegawai Sulh yang mana telah

menjalankan dua tanggungjawab seperti mediator dan kaunselor. Oleh itu, ini boleh dijadikan satu alternatif dalam penyelesaian pertikaian untuk menyelesaikan konflik (Mohd Fuad, 2008). Kebiasaannya, bidang kuasa Majlis Sulh beroperasi di bawah Mahkamah Syariah tetapi terdapat prosedurnya tersendiri. Proses sulh akan bermula dari pendaftaran kemudiannya diserahkan kepada Majlis Sulh sehingga selesai kes tersebut. Kaedah sulh adalah salah satu cara terbaik untuk menyelesaikan masalah kekeluargaan tanpa perlu melalui perbicaraan panjang mahkamah (Hanan, 2024).

Menurut Menteri Agama Malaysia, Mohd Na'im Mokhtar (2024), hampir 90% kes sulh di Malaysia berjaya diselesaikan pada tahun 2023. Hal ini membuktikan bahawa kejayaan penyelesaian di bawah penyelenggaraan sulh amat ditekankan kerana Islam menyeru untuk menyelesaikan setiap pertikaian secara baik (Berita Harian, 2024). Selain itu, Majlis Sulh yang dikendalikan oleh Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia (JKSM) pula telah berjaya menyelesaikan lebih 88% daripada 11,921 kes konflik kekeluargaan pada tahun lalu (Nor Azizah, 2024). Pelaksanaan Majlis Sulh di negeri-negeri lain juga telah membantu ramai pihak yang bertikai menyelesaikan pertikaian secara damai, mudah dan cepat serta tidak dinafikan juga adalah di negeri Perak Darul Ridzuan (Suhaizad, 2023). Di negeri Perak khususnya di MRSKK terdapat 85% kes berjaya di selesaikan dan ini adalah satu angka yang tinggi jika dibandingkan dengan negeri-negeri lain (Aqil, 2024). Ini menunjukkan pelaksanaan sulh di Mahkamah Syariah telah menerima unsur penambahbaikan dari tahun ke tahun daripada aspek perundangan dan inovasi pentadbiran serta infrastruktur.

Sehubungan dengan itu, artikel ini bertujuan untuk menganalisis keberkesanan Majlis Sulh dan metode yang digunakan dalam menyelesaikan kes-kes di MRSKK. Kajian ini penting dalam meneroka seberapa banyak kes yang telah berjaya diselesaikan di bawah proses sulh dan mengetahui apakah metode yang digunakan oleh seorang Pegawai Sulh dalam menyelesaikan isu-isu terbabit. Hal ini secara tidak langsung dapat membuka mata orang ramai tentang kejayaan Majlis Sulh dalam menamatkan suatu pertelingkahan antara suami dan isteri dalam konflik kekeluargaan. Tambahan lagi, kewujudan seksyen sulh ini membuktikan lagi dapat menyelesaikan kes dengan cepat sekali gus mengelakkan perbicaraan yang panjang (Mahkamah Syariah Wilayah Persekutuan, 1997). Oleh yang demikian, artikel ini menjawab dua persoalan sahaja iaitu, apakah faktor-faktor keberkesanan Majlis Sulh dan metode yang digunakan dalam menyelesaikan kes-kes di MRSKK?

SOROTAN KAJIAN

Sorotan kajian atau sinonim dengan *literature review* pada umumnya mengandungi kajian kepustakaan yang diambil daripada pelbagai sumber sama ada daripada jurnal, prosiding, kertas projek, tesis, buku dan sebagainya. Belum ada satu piawaian khusus yang menentukan jumlah bahan yang perlu dibuat penelitian bahkan jika lebih banyak bahan penulisan diteliti, maka lebih baik kerangka penyelidikan yang akan dilaksanakan (Zeckry, 2021). Pengkaji mulakan dengan menyoroti kajian Wan Azimin & Ahmad Hidayat (2017), yang bertajuk "*Pemeriksaan Pelaksanaan Sulh Dalam Kes Tuntutan Hartanah Orang Islam Di Mahkamah Syariah Di Malaysia*". Dapatan menunjukkan bahawa cabaran pelaksanaan sulh berpunca daripada isu pentadbiran. Oleh itu, Pegawai Sulh yang terlatih, berkemahiran dan berpengetahuan dalam aspek perundangan dan pengendalian kes menjadi cabaran dalam pemeriksaan pelaksanaan sulh. Selain itu, kajian Ruzita, Dina & Hasnizam (2020) yang bertajuk "*Kebiasaan Baharu Dalam Pelaksanaan Sulh Kes Hadanah Dan*

Nafkah Anak” turut menjadikan sulh sebagai tema utama kajian. Dapatan kajian tersebut menyumbang kepada penambahbaikan perkhidmatan sulh dengan lebih berkesan khususnya dalam kes Hadanah dan nafkah anak.

Di samping itu, terdapat juga kajian bertajuk “*Amalan Sulh dalam Norma Baharu di Brunei dan Malaysia*” oleh Nurzakiah & Nurul Hikmah (2022). Kajian mendapati bahawa faktor penularan pandemik tidak menjejaskan proses Majlis Sulh yang secara lazimnya dilaksanakan secara fizikal, bahkan Majlis Sulh tetap boleh dijalankan dengan lancar melalui atas talian. Kajian yang terakhir bertajuk “*Prosedur, Proses dan Keberkesanan Proses Majlis Tahkim dalam Penyelesaian Shiqaq: Kajian di Mahkamah Syariah Selangor*” oleh Mohamad Yuszairi (2023) turut disoroti pengkaji. Dapatan kajian mendapati bahawa pelaksanaan dan keberkesanan Majlis Tahkim ini merupakan satu usaha dalam mempercepatkan proses perdamaian dan penyelesaian bagi kes-kes perceraian. Perbincangan sulh dalam kajian-kajian lepas adalah jelas menunjukkan keberkesanannya dalam institusi kehakiman. Namun begitu, analisis kajian kes bagi kes-kes yang kebanyakannya berjaya diselesaikan di Majlis Sulh tidaklah diperincikan secara mendalam termasuklah metode yang berjaya digunakan dalam proses sulh. Oleh yang demikian, ia membuka ruang kepada pengkaji untuk meneroka kajian dari sudut yang berbeza.

METODOLOGI KAJIAN

Metodologi kajian adalah bertujuan untuk memastikan penyelidikan yang dijalankan terarah dan bersistematik untuk menjawab kesemua persoalan kajian. Oleh yang demikian, kajian ini telah mengatur strategi-strategi yang digunakan untuk mendapatkan maklumat melalui tiga pendekatan iaitu reka bentuk kajian, kaedah pengumpulan data dan kaedah analisis data. Kajian ini mengadaptasikan reka bentuk kualitatif dan menggunakan kaedah analisis dokumen serta temu bual separa berstruktur dalam kaedah pengumpulan data. Terdapat tiga kategori sampel yang menjadi informan utama dalam kajian ini melibatkan Hakim Syarie, Pegawai Sulh dan Pegawai Tadbir di MRSKK. Berikut adalah senarai informan yang menjadi peserta dalam kajian ini:

Jadual 1

Bil.	Peserta Kajian	Butiran
1.	Informan 1	Hakim
2.	Informan 2	Pegawai Sulh
3.	Informan 3	Pembantu Pendaftar 1
4.	Informan 4	Pembantu Pendaftar 2
5.	Informan 5	Pembantu Pendaftar 3

Tujuan gabungan kaedah-kaedah ini adalah bagi mencapai tahap kesahan data untuk menjawab objektif dan persoalan kajian. Hal ini menunjukkan bahawa kajian ini telah menggunakan teknik triangulasi dengan menggabungkan dua atau lebih kaedah dalam kutipan data (Cohen, Manion & Morisson 2000). Adapun data temu bual soalan separa berstruktur pula dipilih dalam kajian ini untuk mendapatkan informasi yang lebih jelas dan

mendalam. Bagi memastikan data-data temu bual ini mencapai tahap *reliability* iaitu kebolehpercayaan data, maka teknik semakan informan telah digunakan bagi memastikan kredibiliti dapatan kajian (Lincoln & Guba 1985).

Setelah data dokumen dan data temu bual diperoleh, kaedah analisis kandungan dokumen digunakan sekali lagi dalam proses menganalisis data-data ini yang mana hasilnya dikategorikan mengikut kaedah tematik. Terdapat lima komponen yang disusun atur dalam menganalisis data dengan menggunakan kaedah tematik ini yang dimulai dengan penulisan transkrip secara verbatim, pengagihan data mengikut persoalan kajian, pengkategorian isi kandungan data, membina tema kajian dan membuat pengekodan data (Mustaqim Roslam, 2023).

KONSEP MAJLIS SULH DI MAHKAMAH RENDAH SYARIAH KUALA KANGSAR (MRSKK)

Terma Majlis Sulh berasal daripada dua patah perkataan iaitu majlis dan sulh. Menurut Kamus Dewan Bahasa & Pustaka (2012) majlis bermaksud badan yang dilantik atau dipilih, yang mempunyai kuasa mentadbir dan membuat peraturan serta menasihati. Manakala, perkataan sulh pula berasal daripada bahasa Arab yang membawa makna pendamaian. Menurut Jabatan Kehakiman Syariah Perak (1995), Majlis Sulh adalah suatu sesi pengantaraan antara pihak-pihak yang dipengerusikan oleh Pegawai Sulh untuk menyelesaikan kes dengan cara Sulh. Kaedah Sulh ini bukan sahaja dapat menjimatkan kos dan masa, malahan dapat menyelesaikan sesuatu pertikaian secara terbuka dan sukarela tanpa sebarang campur tangan dari pihak lain. Tambahan lagi, pelaksanaan sulh adalah satu alternatif yang diwujudkan bagi membincangkan isu-isu yang dibangkitkan oleh pihak berkenaan. Sekiranya sesi Majlis Sulh berjaya mencapai persetujuan terhadap pertikaian secara damai, Pegawai Sulh akan menyediakan perjanjian penyelesaian untuk ditandatangani oleh pihak-pihak. Perjanjian penyelesaian tersebut akan diendors oleh Yang Arif Hakim sebagai satu perintah mahkamah (Mahkamah Syariah Wilayah Persekutuan, 1997).

Sulh merupakan sebahagian daripada kaedah penyelesaian kes yang beroperasi di bawah Mahkamah Syariah pada awal tahun 2000, yang mana proses sulh mula dikuatkuasakan bermula di negeri Selangor seterusnya diikuti di negeri-negeri lain (Noor Shamimi, 2023). Bertitik tolak daripada hal ini, terdapat banyak kelebihan yang boleh diperoleh daripada proses sulh. Antaranya, perundingan ketika perbincangan adalah bersifat adil tanpa mendominasi sebelah pihak. Selain itu, sesi sulh dilakukan dengan mematuhi etika kerahsian bagi menjaga maruah dan aib pihak yang terlibat. Proses sulh juga dapat menjimatkan masa dan kos kerana tidak perlu menjalani proses perbincangan yang mana biasanya mengambil tempoh yang agak lama. Di samping itu, proses sulh ini dilakukan secara mediasi yang mana pihak-pihak akan berbincang mengenai hal pertikaian mereka di hadapan Pegawai Sulh secara sukarela. Kebiasaannya kes yang perlu kepada perkhidmatan sulh ini akan difokuskan tentang penyelesaian isu masa hadapan agar tidak berbangkit semula. Justeru itu, proses penyelesaian kes akan menjadi lebih cepat dan dapat menyelesaikannya secara baik (Nur Syahirah, 2024).

Manakala dari sudut pandang perundangan Islam pula, hukum mengamalkan sulh ini adalah sunat dan tidak wajib untuk dilaksanakan sesama manusia (Faisarizan, 2024). Oleh sebab itu, Hakim menggalakkan mereka untuk melalui proses sulh terlebih dahulu agar pihak-

pihak mendapat keterangan yang sebenar melalui proses perbincangan. Sulh juga merupakan satu saranan yang telah diperundangkan melalui al Quran dan al Sunnah. Allah SWT berfirman di dalam al Quran yang bermaksud: “... *sulh adalah satu perkara yang baik*” (Surah al-Nisa’, ayat: 128). Ayat ini menceritakan tentang jika seorang wanita khawatir akan nusyuz daripada sifat suaminya, maka tidak mengapa bagi mereka mengadakan perdamaian kerana perdamaian adalah baik. Hal ini disokong lagi dalam firman Allah SWT yang bermaksud: “*dan jika dua puak dari orang-orang yang beriman berperang, maka damaikanlah diantara keduanya*” (Surah Al-Hujurat, ayat: 9). Manakala sunnah pula sebagaimana ia disandarkan kepada sabda Rasulullah SAW yang bermaksud: “*perdamaian (sulh) atau kompromi adalah perkara harus antara orang-orang islam, kecuali sulh untuk menghalalkan perkara yang haram atau mengharamkan perkara yang halal*” (Hadith Riwayat Ibn Hibban).

Justeru, Majlis Sulh ini dilaksanakan bagi tujuan menyelesaikan perselisihan secara baik dengan persetujuan antara pihak-pihak yang bersengketa dalam kadar segera serta menjimatkan kos dan masa. Hasil daripada proses sulh yang dijalankan itu akan memperoleh satu persetujuan daripada pihak-pihak dan sekaligus mengelakkan daripada berlakunya permusuhan antara satu sama lain. Walaubagaimanapun tidak semua masalah atau kes tersebut dapat diselesaikan secara langsung dalam Majlis Sulh atas faktor tertentu. Namun di MRSKK, kebanyakan kes yang telah diperintahkan oleh mahkamah untuk melalui proses sulh kebiasaannya dapat diselesaikan dengan kadar yang cepat dan mudah. Oleh yang demikian, kes-kes yang sering kali berjaya diselesaikan di MRSKK dan metode yang telah digunakan oleh Pegawai Sulh akan diperincikan oleh pengkaji dalam subtopik yang seterusnya.

ANALISIS KEBERKESANAN MAJLIS SULH DAN METODE YANG DIGUNAKAN DALAM PENYELESAIAN KES-KES DI MAHKAMAH RENDAH SYARIAH KUALA KANGSAR (MRSKK)

Secara umumnya, kaedah penyelesaian melalui konsep Sulh telah menunjukkan kesan yang memberangsangkan. Kajian JKSM pada tahun 2002 mendapati kaedah ini berjaya mengurangkan hampir 65% kes di Mahkamah Syariah Selangor sejak ia diperkenalkan pada tahun 2001 (Nur Khalidah, 2017). Begitu juga di Jabatan Kehakiman Syariah Negeri Perak (JKSPk) termasuklah MRSKK yang mana sebanyak 85% kes dapat di selesaikan melalui sulh (Aqil, 2024). Dapatan mendapati bahawa terdapat tiga kes yang sering diselesaikan di MRSKK melalui Majlis Sulh iaitu cerai biasa di bawah seksyen 47, hadanah (hak penjagaan anak) di bawah seksyen 82 dan tuntutan nafkah anak di bawah seksyen 74 (Aqil, 2024). Manakala, terdapat dua metode yang berjaya digunakan dalam menyelesaikan kes-kes melalui Majlis Sulh iaitu dengan menggunakan kaedah mediasi dan pendekatan Kaunseling Islami. Berikut adalah dapatan kajian secara umum seperti gambar rajah di bawah sebelum perbincangan dapatan khusus diperincikan dalam subtopik seterusnya:

KES-KES YANG BERJAYA MELALUI MAJLIS SULH DI MRSKK

Kes Cerai Biasa (Seksyen 47)

Cerai menurut Kamus Dewan Bahasa & Pustaka (2012) bermaksud perpisahan atau perpecahan. Manakala, biasa merujuk kepada perkara seditakala, kerap kali atau selalu terjadi. Gabungan daripada dua patah perkataan ini menghasilkan perkataan perceraian biasa yang bermaksud cerai yang berlaku itu secara persetujuan bersama. Perceraian tersebut berlaku secara harmoni kerana segala aib pihak-pihak tidak akan dibuka semasa perbincangan. Selain itu, perceraian atau juga dikenali sebagai talak bermaksud melepaskan dan terlepas. Dari segi syarak, perceraian ialah merungkai ikatan perkahwinan dengan lafaz talak dan sebagainya (Razali, 2022). Menurut Hasanuddin (2020), tuntutan perceraian mengikut Seksyen 47 Enakmen Keluarga Islam Perak 2004 boleh dilaksanakan ketika kedua-dua pihak suami dan isteri bersetuju untuk bercerai secara baik atau suami memutuskan untuk menceraikan isterinya dengan lafaz talak setelah dibenarkan di hadapan Hakim. Tambahan lagi, Sistem perceraian ini lebih dikenali sebagai perceraian secara talak dengan persetujuan bersama kedua suami isteri.

Menurut Sharina (2024), statistik perceraian yang direkod menunjukkan semakin meningkat saban hari. Dapatan kajian yang dilaporkan oleh Pengerusi Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN) Rohani Abdul Karim menyatakan bahawa, sebanyak 56.2% berlakunya perceraian akibat tiada persefahaman dengan pasangannya, kes curang pula sebanyak 11.8% dan campur tangan pihak ketiga yang terdiri daripada ahli keluarga seperti mentua atau ipar-duai 10%. Rata-rata perceraian adalah titik terakhir penyelesaian kepada perselisihan pasangan suami isteri ketika mana tidak ada cara lain yang boleh mengatasinya (Sharifah, 2005). Manakala di negeri Perak khususnya di Kuala Kangsar pula, cerai biasa merupakan salah satu kes yang tertinggi didaftarkan jika dibandingkan dengan kes-kes yang berlaku di MRSKK. Kebiasaan kes cerai biasa juga

merupakan kes yang berjaya diselesaikan dalam Majlis Sulh tanpa perlu dipanjangkan perbicaraan di hadapan Hakim (Muslim, 2024).

Kes cerai biasa ini mudah untuk diselesaikan oleh Majlis Sulh di MRSKK adalah kerana lazimnya pihak-pihak yang terbabit bersetuju untuk cerai kerana tiada kesefahaman antara mereka. Hal ini disokong oleh Aqil (2024) bahawa kes cerai biasa ini mudah diselesaikan kerana sering berpunca daripada pergaduhan-pergaduhan kecil mahupun besar dan kemudiannya bersetuju untuk bercerai. Sebagai contoh punca berlakunya perceraian ini berdasarkan nombor kes 2407-L0508-151-0319 adalah bermula daripada pergaduhan dan kemudian tiada persefahaman dan perasaan antara pihak-pihak. Kes tersebut dipanjangkan di hadapan Hakim untuk kebenaran lafaz cerai serta merekodkan persetujuan pihak-pihak. Hal ini disokong oleh Yulmina (2019), dalam kajian beliau menyatakan bahawa terdapat macam-macam alasan perceraian yang diajukan kepada Hakim semasa permohonan cerai. Hal ini menunjukkan bahawa dengan alasan yang dikemukakan tersebut merupakan persetujuan daripada pihak-pihak sekaligus memudahkan urusan perceraian.

Selain itu, kes cerai biasa ini juga dikatakan mudah untuk diselesaikan dalam Majlis Sulh adalah disebabkan berlakunya perbalahan *shiqaq* antara suami dan isteri. Meneliti daripada catatan yang direkodkan oleh Pegawai Sulh MRSKK, kes 2407-L0508-151-0325 adalah perceraian secara persetujuan akibat tiada persefahaman dan sering kali berlakunya perbalahan *shiqaq* antara pihak-pihak. Selalunya, Hakim akan mengendors sahaja keputusan daripada permohonan tersebut. Kes tersebut didapati mudah untuk diselesaikan dalam Majlis Sulh tanpa perlu perbicaraan panjang di hadapan Hakim adalah kerana pihak-pihak tidak ingin bersama lagi dan memutuskan untuk berpisah secara baik dengan persetujuan bersama. Hal ini menunjukkan bahawa tujuan perceraian secara persetujuan dilaksanakan untuk membantu pihak-pihak dipisahkan dengan segera agar dapat menjalani kehidupan yang lebih aman dan damai (Norizan Razali, 2021). Rumusannya, cerai biasa merupakan kes yang mudah di selesaikan di Majlis Sulh kerana berlakunya persetujuan untuk cerai, tidak sefahaman dan berlaku perbalahan *shiqaq* antara pihak-pihak yang memohon.

Kes Tuntutan Nafkah Anak (Seksyen 74)

Merujuk Kamus Dewan Bahasa & Pustaka (2012), tuntutan adalah sesuatu yang dituntut, permintaan dengan mendesak supaya dilakukan sesuatu. Nafkah pula merujuk kepada wang (makanan dan lain-lain), yang diperlukan untuk hidup atau sara hidup. Menurut Badra (2023), nafkah ialah mengeluarkan belanja atau sara hidup kepada mereka yang wajib ke atas seseorang sama ada isteri, anak dan orang-orang yang berada di bawah tanggungannya. Ia juga termasuk dari segi keperluan tempat tinggal, makanan, pakaian, pendidikan, keagamaan dan perubatan. Islam menetapkan pemberian nafkah hendaklah berdasarkan kadar yang mencukupi dan baik. Hal ini berkait rapat dengan nafkah anak dan nafkah isteri kepada lelaki yang bergelar bapa atau suami berasaskan dalil pensyariaan dalam al-quran yang bermaksud: *“laki-laki (suami) itu pelindung bagi perempuan (isteri), kerana Allah telah melebihkan sebahagian mereka (laki-laki) atas sebahagian yang lain (perempuan), dan kerana mereka (laki-laki) telah memberikan nafkah dan hartanya”*. (Surah al-Nisa’,

ayat: 34). Ayat ini menekankan bahawa nafkah anak adalah di bawah tanggungjawab bapa melainkan bapa tersebut telah meninggal dunia atau hilang keupayaan, maka tanggungan membayar nafkah berpindah mengikut susunan tertib wali.

Menurut Helmi (2024), tuntutan nafkah anak adalah perintah wajib dalam Islam. Tuntutan berkenaan juga berkuatkuasa sehingga umur anak mencecah 18 tahun dan boleh dilanjutkan sekiranya anak tersebut menyambung pelajaran di peringkat Institut Pengajian Tinggi. Sekiranya pihak-pihak ingin menamatkan pemberian nafkah, pihak terbabit perlu membuat permohonan dan memaklumkan bahawa anak tersebut sudah bekerja atau bukan berada dalam tanggungan lagi. Hal ini berkait rapat dengan kenyataan Jabatan Bantuan Guaman (JBG, 1992) yang menyatakan bahawa perintah nafkah anak berkuatkuasa sehingga umur 18 tahun atau sehingga tempoh yang diperintahkan oleh Mahkamah. Bagi anak perempuan pula, perintah nafkah tersebut akan terus berkuatkuasa selagi belum berkahwin. Pelaksanaan nafkah boleh diberikan melalui pembayaran secara tunai atau potongan gaji. Apabila isu tuntutan nafkah ini tidak boleh diselesaikan di antara suami isteri, maka penyelesaian terakhir adalah menemukan orang tengah untuk menyelesaikannya melalui Majlis Sulh. Majlis Sulh akan membuat perbincangan serta menetapkan sejumlah amaun untuk pembayaran nafkah.

Kebiasaannya, tuntutan nafkah anak ini merupakan kes yang kadangkala mengambil masa yang lama untuk diselesaikan. Kes seperti ini turut dikendalikan oleh Majlis Sulh di MRSKK sebagai jalan alternatif bagi menyelesaikan pertikaian sekaligus dapat menjimatkan masa dan kos. Ia berjaya diselesaikan dalam Majlis Sulh adalah kerana pihak-pihak bersetuju dengan suatu amaun yang ditawarkan bagi suatu tuntutan (Muslim, 2024). Sebagai contoh dalam kes 2408-L0508-251-0375 menyatakan bahawa, tuntutan nafkah anak kebiasaannya pihak-pihak akan berbincang dan dipengerusikan oleh seorang Pegawai Sulh bagi mendapatkan suatu persetujuan antara mereka berkaitan dengan perbelanjaan anak. Hal ini disokong oleh Fathin Shahirah Abd Rahim (2023), yang turut menyatakan bahawa tuntutan nafkah anak adalah kes yang perlu melalui Majlis Sulh dan boleh diselesaikan sekiranya terdapat persetujuan antara pihak-pihak yang bertikai. Merujuk kes tersebut, isteri memperuntukkan nafkah anak sebanyak RM500 sebulan. Namun, pihak suami tiada kemampuan untuk membayar tuntutan sebanyak itu, maka suami menawarkan bayaran sebanyak RM 300 sebulan dan pihak-pihak bersetuju dengan tuntutan nafkah anak di bawah seksyen 74 EKIP 2004. Oleh itu, kes tersebut berjaya di selesaikan hanya di peringkat Majlis Sulh sahaja.

Selain itu, kes tuntutan nafkah anak ini sering kali berjaya diselesaikan dalam Majlis Sulh di MRSKK adalah disebabkan daripada sikap pihak-pihak yang memberikan kerjasama dari segi kehadiran, konsisten dalam menyelesaikan masalah dan berusaha untuk menyelesaikan pertikaian secara baik (Faisarizan, 2024). Merujuk kepada kes 2407-L0508-251-0334, isteri menuntut nafkah anak seramai tiga orang dengan bayaran sebanyak RM300 bagi setiap seorang. Suami menerima dan bersetuju dengan tuntutan tersebut bahkan kelengkapan tahunan juga akan ditanggung. Nafkah anak yang diberikan adalah menunjukkan tanggungjawab dan sifat kasih sayang seorang ayah atau bekas suami. Menurut Badruddin dan Azizah (2013), bapa bertanggungjawab sepenuhnya untuk memberikan nafkah kepada

anaknya dan tanggungjawab ini tidak dikongsi dengan orang lain. Catatan Sulh menyatakan Plaintiff dan Defendan bersetuju dengan tuntutan nafkah anak berdasarkan seksyen 74 (1) EKIP 2004 (Warta Kerajaan Negeri Perak, 2004). Rumusannya, tuntutan nafkah anak merupakan kes yang sering berjaya dalam Majlis Sulh disebabkan persetujuan pihak-pihak dan sikap memberi kerjasama yang baik dalam menyelesaikan sesuatu isu.

Kes Hadanah (Seksyen 82)

Menurut Kamus Dewan Bahasa & Pustaka (2012), hadanah bermaksud hak memelihara, menjaga, mendidik dan mengatur segala urusan anak yang belum mumaiyiz. Perkataan hadanah menurut Shereen (2022), berasal daripada bahasa Arab yang mendefinisikan sebagai merawat, mengasuh dan memeluk. Kata lainnya bermaksud penjagaan kanak-kanak yang masih kecil dan belum mumaiyiz. Menurut Fatiha (2024), kes perebutan hak penjagaan anak acap kali terjadi hari demi hari dalam kalangan suami isteri yang sudah bercerai. Menurut JBG (1992), hadanah merujuk kepada penjagaan kanak-kanak yang masih belum berupaya untuk mengurus dirinya sendiri sama ada lelaki mahupun perempuan, waima dalam tempoh perkahwinan atau selepas perceraian. Zulfah (2019) menerangkan tentang individu yang paling layak mendapat hak jagaan anak ialah ibu. Menurut Seksyen 82. (1) Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Perak 2004, ibu adalah individu yang paling berhak terhadap hak hadanah anak kecilnya dalam tempoh perkahwinan dan selepas pembubaran perkahwinan berlaku. Hal ini berkemungkinan kerana, wanita lebih dikenali dengan sifat lemah lembut, lemah tenaga fizikal jika dibandingkan dengan lelaki, serta dianugerahkan keistimewaan dengan perasaan naluri keibuan yang penyayang dan perasaan belas ihsan terhadap anak-anak. Justeru ibu adalah individu yang bertanggungjawab menjaga, mengurus dan mengatur anak-anak (Noor, 2012).

Namun begitu, meskipun ibu adalah paling layak mendapat hak penjagaan anak, mahkamah akan meneliti dari sudut kelayakkan individu tersebut (Zanariah, 2004). Setiap enakmen negeri telah meletakkan syarat-syarat tertentu yang menjadi kriteria kelayakan seseorang untuk menjadi pengasuh. Begitu jugalah dalam Warta Kerajaan Negeri Perak (2004) yang menyatakan bahawa, kelayakan yang perlu untuk menjalankan hak terhadap hadanah adalah seperti beragama Islam, sempurna akal, individu yang layak memberikan kanak-kanak itu jagaan dan kasih sayang, berkelakuan baik dari segi akhlak Islamiyyah dan tempat tinggal yang tidak mungkin kanak-kanak itu menghadapi perkara buruk dari segi akhlak dan jasmani. Islam amat menitik beratkan perkara ini bagi tujuan menjamin kemaslahatan dan kebajikan anak tersebut sekiranya diserahkan kepada seseorang untuk menjaganya. Walaubagaimanapun menurut JBG (1992), sekiranya seorang ibu hilang kelayakkan hak penjagaan anaknya, maka susunan keutamaan kepada yang layak dalam penjagaan anak adalah dimulai dengan nenek sebelah ibu, bapa, nenek sebelah bapa, kakak atau adik perempuan seibu sebapa, emak saudara sebelah ibu, emak saudara sebelah bapa, waris lelaki yang boleh menjadi warisnya sebagai asabah dengan syarat orang yang menjaga tidak akan menjejaskan kebajikan anak tersebut.

Kes hadanah juga termasuk dalam kategori kes yang selalu diselesaikan di MRSKK melalui proses sulh. Menurut Aqil (2024), kes hadanah ini dikatakan mudah untuk diselesaikan

adalah kerana lazimnya pihak-pihak berkaitan bersetuju dengan suatu perjanjian yang mana hak penjagaan anak diberikan kepada Ibu. Buktinya seperti dalam kes bernombor 2405-H0408-231-0059 yang berjaya diselesaikan oleh Majlis Sulh dengan membuat perjanjian antara pihak-pihak bagi mendapatkan suatu persetujuan. Anak-anak diberikan kepada Plaintiff (Ibu) manakala Defendan (Bapa) bersetuju dengan keputusan yang diberikan. Maka dengan itu, dinyatakan bahawa proses sulh di antara pihak-pihak adalah berjaya dan dibawa ke hadapan Hakim bagi tujuan pengendorsan di bawah seksyen 82 EKIP 2004. Tujuan hadanah adalah secara tidak langsung untuk menjaga masalah dan kebajikan kanak-kanak dan ia sangat penting kerana mampu mempengaruhi masa depan kanak-kanak tersebut (Amylia Fuziana Azmi & Ruzita Ramli, 2023).

Selain itu, kes hadanah ini sering mudah diselesaikan dalam Majlis Sulh di MRSKK adalah disebabkan pihak-pihak telah dinasihatkan oleh para peguam dengan saranan yang berhikmah. Menurut Husna (2024), kes hadanah kebiasaannya akan ada peguam bagi membuat pembelaan dan peguam seharusnya menasihati anak guamnya yang mana seorang bapa tidak perlu mengambil sepenuhnya hak penjagaan anak bawah umur. Hal ini disokong Nur Zulfah (2019) dalam kajiannya berkaitan kes hadanah yang mana beliau menyatakan bahawa Ibu adalah seorang yang paling berhak menjaga anak kecilnya dalam masa Ibu itu masih dalam perkahwinan dan selepas perkahwinannya dibubarkan. Seperti dalam kes bernombor 2406-H0408-231-0069 yang mana pihak suami (Bapa) bersetuju hak penjagaan anak diberikan sepenuhnya kepada bekas isteri (Ibu) dengan nasihat peguam yang bertugas. Maka dengan itu, Pegawai Sulh membuat keputusan bagi kes tersebut adalah berjaya dan kes dipanjangkan di hadapan Yang Arif Hakim untuk pengendorsan.

Rumusannya, kes hadanah adalah antara kes yang tertinggi selain cerai biasa dan tuntutan nafkah anak yang berjaya dalam Majlis Sulh. Kesemuanya mempunyai alasan dan justifikasi tersendiri menyebabkan ketiga-tiga kes ini sering mudah diselesaikan hanya dengan melalui proses sulh sahaja. Hal ini menjadikan perbicaraan kes-kes tersebut tidaklah berlaku terlalu panjang di hadapan hakim, bahkan hakim hanya mengendors keputusan yang telah diselesaikan awal melalui proses sulh. Namun ia pasti disusuli dengan metode dan kaedah yang tertentu sehingga kes-kes tersebut berjaya diselesaikan dan perincian kaedah-kaedah yang digunakan adalah dibincangkan dalam subtopik seterusnya.

METODE YANG DIGUNAKAN DALAM KEBERKESANAN MAJLIS SULH

Mediasi

Dapatan menunjukkan terdapat dua metode yang berjaya digunakan oleh Pegawai Sulh dalam penyelesaian kes-kes di MRSKK iaitu melalui kaedah mediasi dan pendekatan Kaunseling Islami. Kedua-dua kaedah ini telah dikenal pasti pengkaji dengan menggunakan kaedah pemerhatian dan temu bual yang telah dijalankan selama tempoh pengendalian proses sulh dijalankan di MRSKK. Walaupun kebanyakan kes menggunakan kedua-dua pendekatan ini dalam Majlis Sulh, namun tidak semua kes berjaya diselesaikan. Faktor cara pengendalian kaedah yang digunakan oleh Pegawai Sulh turut menjadi punca utama terhadap penyelesaian kes bagi pihak-pihak. Proses mediasi merupakan kaedah pertama

yang digunakan di Mahkamah Syariah sebagai jalan keluar untuk menyelesaikan pertelingkahan dalam sesi kekeluargaan secara perdamaian. Menurut Aqil (2024), mediasi dalam Majlis Sulh di MRSKK adalah bagi mempercepatkan urusan pihak-pihak dalam penyelesaian sesuatu kes. Selain itu, ia dapat mengurangkan kes-kes yang tertunggak di mahkamah (Hendun Abd Rahman, 2022).

Mediasi menurut Kamus Dewan Bahasa & Pustaka (2012) adalah merujuk kepada pengantaraan dan menjadi pengantara. Perkataan mediasi berasal daripada bahasa Latin “*mediere*” yang bermaksud berada di tengah. Menurut Annisa (2024), mediasi ialah proses yang melibatkan pihak ketiga dalam penyelesaian suatu perselisihan sebagai nasihat kepada pihak-pihak. Hal ini disokong oleh Aqil (2024), yang menyatakan mediasi merupakan suatu perbincangan antara pihak-pihak yang diadili Pegawai Sulh bagi menyelesaikan suatu pertikaian. Tambahan lagi, kebiasaannya kaedah mediasi itu akan diberi peruntukkan masa yang sama antara pihak-pihak. Sebagai contoh, pihak yang menuntut itu diberikan masa yang sama untuk menerangkan berkenaan tuntutananya sama seperti pihak yang dituntut juga diberikan ruang dan masa yang sama untuk menyatakan pendiriannya serta perkara yang berkaitan (Aqil, 2024). Bagi menjaga keselamatan dan maruah, perbincangan antara pihak-pihak boleh dilaksanakan secara kaukus (perbincangan secara berasingan). Perbincangan secara berasingan ini juga perlu diminta persetujuan bersama bagi melaksanakan kaukus agar dapat menyelesaikan pertikaian dengan harmoni.

Metode mediasi yang digunakan dalam penyelesaian kes-kes dalam Majlis Sulh di MRSKK itu mempunyai manfaat tersendiri. Ia dilaksanakan oleh Mediator yang terdiri daripada barisan Hakim atau Pegawai Kehakiman. Metode mediasi ini juga menerapkan kaedah “*win-win situation*” yang membawa maksud tiada pihak yang akan kalah kerana persetujuan untuk penyelesaian dicapai secara sukarela. Menurut Mohd Asri (2024), pengendalian kes di bawah Majlis Sulh ini tidak mempunyai kalah dan menang kerana ia merupakan proses perbincangan bagi mendapatkan persetujuan bersama. Hal ini disokong oleh Eriska Tiara Rosa Mayora & Hudi Yusuf (2024) yang turut menyatakan bahawa, pihak-pihak dapat melakukan negosiasi permasalahan dengan bantuan Pegawai Sulh untuk mendapatkan kesepakatan yang memberi keuntungan bersama (*win-win situation*). Sebagai contoh dalam kes 2408-L0508-251-0375 di MRSKK berkenaan Tuntutan Nafkah Anak yang mana pihak ibu meminta sejumlah harga perbelanjaan buat anak, manakala si bapa tidak mampu dan menawarkan jumlah mengikut kemampuannya. Maka, keputusan daripada kes yang dipertikaikan itu diselesaikan dengan hanya persepakatan bersama.

Tambahan lagi selain daripada kaedah *win-win situation*, terdapat kaedah lain yang diaplikasikan oleh Pegawai Sulh dalam proses mediasi iaitu kaedah *common ground* (titik persamaan). Menurut Kardi Kho (2022), *common ground* adalah sesuatu yang menjadi persamaan antara pihak-pihak dan memiliki beberapa persamaan yang dapat dijadikan dasar untuk menimbulkan rasa percaya. Bagi mencapai suatu persetujuan antara pihak-pihak, kaedah *common ground* menjadi asas kepada semua pihak untuk mencapai persefahaman bersama dan itulah falsafah mediasi (Aqil, 2024). Sebagai contoh dalam kes 2406-H0408-231-0069 di MRSKK berkenaan Hadanah yang mana Pegawai Sulh akan mendapatkan titik persamaan dalam perbincangan antara Plaintiff dan Defendan bagi menampakkan perkara

sebenarnya yang mereka terlepas pandang atau di luar pengetahuan mereka. Secara tidak langsung, kaedah ini sangat membantu dalam menyelesaikan permasalahan yang berlaku di antara pihak yang bertikai.

Secara keseluruhannya, pengkaji mendapati bahawa mediasi ini merupakan suatu kaedah yang digunakan oleh Pegawai Sulh dalam sesi penyelesaian masalah antara pihak-pihak yang bertikai. Proses mediasi yang dijalankan juga amat menitik beratkan etika kerahsiaan demi menjaga kehormatan dan maruah. Menurut Sheikh Ghazali (2002) dalam Manual Kerja Sulh, Pegawai Sulh hendaklah merahsiakan segala perkara yang dibangkitkan dalam Majlis Sulh dan tidak boleh mendedahkannya kepada mana-mana pihak termasuklah mahkamah selepas Majlis Sulh selesai sama ada ia berjaya atau sebaliknya. Di samping itu, pengkaji juga dapat menemukan cara penyelesaian kes daripada metode mediasi ini seperti kaedah *win-win situation* (proses persetujuan bersama) dan kaedah *common ground* (titik persamaan). Kaedah mediasi ini adalah penyelesaian pertikaian alternatif yang merupakan salah satu langkah yang efektif dalam menyelesaikan kes. Hal ini kerana, konsep utama yang diterapkan adalah memenuhi keperluan semua pihak sejajar dengan matlamat yang diaplikasikan dari kaedah ini.

Pendekatan Kaunseling Islami

Kaunseling menurut Kamus Dewan Bahasa & Pustaka (2012) ialah proses teratur yang melibatkan perbincangan yang rapi tentang masalah yang dihadapi oleh seseorang dan usaha mengatasi atau menyelesaikan menerusi bimbingan dan nasihat. Perkataan kaunseling merujuk kepada suatu proses bantuan yang melibatkan pihak yang memberi bantuan dengan pihak yang menerima bantuan dalam keadaan suasana yang harmoni (Omar Tahfiz, 2011). Tujuan utama pendekatan kaunseling Islam adalah memberi pertolongan mengenai sesuatu perkara yang menyebabkan seseorang perlu kepada bimbingan dan kaunseling (Hanan Syafawi, 2024). Hal ini selari dengan ajaran Islam yang menyeru umatnya untuk melakukan kebaikan dan mencegah kemungkaran serta membetulkan manusia (*amar ma'ruf wa nahi munkar, wa islah bayna an-nas*). Hal ini bersesuaian dengan firman Allah yang bermaksud “Dan hendaklah ada di antara kamu satu puak yang menyeru kepada kebajikan dan menyuruh berbuat kebaikan, serta melarang daripada segala yang buruk dan keji. Dan mereka yang bersifat demikian ialah orang-orang berjaya”. (Surah al-Imran, ayat: 104). Selain metode mediasi, pendekatan Kaunseling Islami juga turut diterapkan oleh Pegawai Sulh di MRSKK sebagai satu kaedah menasihati yang dijalankan secara profesional bagi tujuan mendapat penyelesaian antara pihak-pihak.

Kaedah ini telah memberi tindak balas yang positif berdasarkan daripada penelitian pengkaji terhadap kes yang berjaya diselesaikan. Terdapat beberapa ciri Kaunseling Islami yang telah digariskan antaranya ialah menasihati pihak-pihak dengan pendekatan Islam. Keberkesanan kaedah ini adalah ternyata berjaya kerana ia memberi nasihat atau jalan keluar kepada pihak-pihak yang bersengketa untuk meraih suatu perdamaian secara harmoni demi menjaga kemaslahatan masing-masing (Husna, 2024). Hal ini dapat dikaitkan dengan sabda Rasulullah SAW yang bermaksud: “Agama itu merupakan nasihat”. Hadith Riwayat Muslim (55), Abu Daud (4944) dan al-Nasa’i (7/156). Oleh itu, ia bertepatan dengan kaedah

yang dilakukan oleh Pegawai Sulh yang menjadi orang tengah dalam memberi nasihat kepada pihak yang bertikai ketika menyelesaikan sesuatu permasalahan yang berlaku melalui kaedah pendekatan Kaunseling Islami di MRSKK.

Antara kes yang berjaya di selesaikan dalam Majlis Sulh ini dengan menggunakan kaedah ini adalah seperti kes bernombor 2312-L0508-221-0576 berkenaan dengan Nafkah Iddah. Nafkah Iddah pada asalnya dipanggil ganti nafkah diri dan khusus untuk talak raj'ie (Asri Saleh, 2024). Menurut Husnul Khitam (2020), nafkah iddah adalah wajib dibayar oleh bekas suami kepada bekas isteri sepanjang tempoh iddah sama ada 3 bulan atau sehingga anak lahir. Pihak isteri telah menuntut nafkah iddah sebanyak RM 1000 sebulan selama tempoh iddah. Namun, ia berada di luar kemampuan suami. Melalui pendekatan Kaunseling Islami, Pegawai Sulh dapat memberi nasihat dan jalan keluar dari masalah terbabit kepada pihak-pihak dengan mencadangkan bayaran mengikut kemampuan seperti yang digariskan dalam Islam. Tambahan lagi, pegawai terbabit turut mengaitkan keutamaan menjaga kemaslahatan kedua-dua belah pihak dalam nasihat yang telah diberikan. Sekiranya bekas isteri setuju maka, kes tersebut akan diendorses perjanjian persetujuan sebagai perintah.

Selain itu, menasihati pihak-pihak dengan berhikmah turut termasuk dalam pendekatan Kaunseling Islami seperti yang diamalkan oleh Pegawai Sulh di MRSKK. Hikmah ialah merujuk kepada kebijaksanaan daripada Allah. Ia dikaitkan dengan dakwah Islam yang dijalankan mestilah dengan penuh kebijaksanaan serta bertepatan dengan budaya dan iklim (Kamus Dewan Bahasa & Pustaka, 2012). Menurut Mohamed Sharif Mustaffa, Roslee Ahmad & Sulaiman Shakib (2003), hikmah yang berkaitan dengan sifat kaunselor adalah seperti sifat-sifat nabi iaitu benar, amanah, menyampaikan dan kebijaksanaan. Hal ini selari dengan apa yang telah diterapkan oleh Pegawai Sulh di MRSKK dalam menyelesaikan sesuatu pertikaian dengan penuh hikmah dan kebijaksanaan. Contohnya seperti kes tuntutan muta'ah iaitu dikaitkan dengan suatu pembayaran sagu hati yang diberikan oleh bekas suami kepada bekas isterinya selepas mereka bercerai sama ada berupa wang atau barang. Sekiranya perceraian itu berlaku bukan disebabkan oleh kesalahan pihak bekas isteri, maka wajib bagi pihak bekas suami untuk membuat bayaran muta'ah tersebut. Pegawai Sulh yang bertanggungjawab telah berusaha melakukan penelitian mendalam dengan kebijaksanaannya bagi memastikan dakwaan pihak-pihak adalah tepat sebelum memutuskan bayaran muta'ah.

Seterusnya, sifat sabar dan tenang juga tergolong dalam ciri Kaunseling Islami dalam menyelesaikan permasalahan yang berlaku antara pihak-pihak. Sabar dan tenang merupakan sifat-sifat *mahmudah* yang wajib ada dalam diri seorang Pegawai Sulh kerana bagi mengawal emosi dan keadaan jika timbul sebarang masalah, konflik dan ketegangan (Mustafa, 1998). Hal ini bertepatan dengan kaedah yang dilakukan oleh Rasulullah SAW sebagai seorang ahli psikologi dan kaunselor dalam usaha menyelesaikan permasalahan para sahabat (Nik Yusri & Ruzaini, 2018). Hal ini selari dengan kisah yang diceritakan bagaimana seorang lelaki datang berjumpa dengan Rasulullah SAW serta meminta izin untuk berzina umpamanya (Musnad Ahmad, 21185). Ketenangan Rasulullah SAW dalam menyelesaikan masalah yang dihadapi oleh pemuda melalui cara komunikasi yang amat sempurna itu telah menginsafkan dan meredakan jiwa pemuda tersebut. Ciri ini juga

dicontohi dan diamalkan oleh Pegawai Sulh dalam kebanyakan kes di MRSKK walaupun sering berhadapan dengan pertenggaran dan pertelingkahan apabila bertemu pihak-pihak terbabit. Kesabaran dan ketenangan yang tinggi amat diperlukan oleh seseorang Pegawai Sulh bertugas agar kes yang sedang diselesaikan dapat menemui titik persefahaman bersama demi meraikan maslahat kedua-dua pihak.

Rumusannya, pengkaji mendapati bahawa pendekatan Kaunseling Islami ini merupakan suatu kaedah yang turut digunakan oleh Pegawai Sulh sebagai cara menyelesaikan isu yang berbangkit antara pihak-pihak. Terdapat tiga ciri Kaunseling Islami yang telah diamalkan oleh Pegawai Sulh di MRSKK adalah menasihati secara baik, mengajak kepada kebaikan dengan penuh hikmah dan menyelesaikan sesuatu pertikaian dengan penuh kesabaran dan ketenangan. Kesemua pendekatan Kaunseling Islami yang diterapkan oleh Pegawai Sulh bertugas turut disokong oleh Najwa Norizam (2021) yang menyatakan bahawa, bagi teknik kaunseling Islam yang sebenar ialah dengan menasihati secara berhikmah, perbincangan yang baik, taqwa, taubat, tafakur, mengerjakan solat dan berdoa. Seseorang itu perlulah menggunakan pendekatan yang berhikmah (bijaksana dan tepat) serta mengungkapkan tutur kata yang baik jika berhadapan secara bersemuka (Zuraimy Ali, 2022). Pendekatan Kaunseling Islami ini secara langsung memberikan panduan atau dorongan dalam menyelesaikan suatu masalah mengikut cara Islam yang mana pada akhirnya dapat mendekatkan diri kepada Allah SWT.

KESIMPULAN

Tuntasnyanya, Majlis Sulh ialah suatu sesi pengantaraan antara pihak-pihak yang bertikai yang dipengerusikan oleh Pegawai Sulh bagi menyelesaikan suatu persengketaan dengan cara sulh. Sulh melibatkan proses perundingan dipimpin dengan memberi peluang kepada pihak-pihak mencapai persetujuan bersama dengan kerelaan hati tanpa ada campur tangan pihak lain. Perkhidmatan sulh ini memberi tindak balas yang positif kerana dapat menyelesaikan kes dengan cepat dan sekaligus mengelakkan perbicaraan yang panjang serta menjimatkan kos. Namun begitu, tidak semua kes berjaya diselesaikan dalam Majlis Sulh dan ia bergantung kepada kebijaksanaan dan pendekatan yang digunakan oleh Pegawai Sulh termasuklah di MRSKK. Dapatan menunjukkan terdapat tiga kes tertinggi yang sering berjaya melalui Majlis Sulh di MRSKK iaitu Cerai Biasa (*Seksyen 47*), Tuntutan Nafkah Anak (*Seksyen 74*) dan Hadanah (*Seksyen 82*). Selain itu, terdapat dua metode yang berjaya digunakan dalam Majlis Sulh di MRSKK iaitu Mediasi dan Pendekatan Kaunseling Islami. Kajian ini mencadangkan supaya Pegawai Sulh bertugas dapat memperluaskan lagi kaedah sulh yang digunakan agar bersesuaian sebagai cara baharu dalam menguruskan Majlis Sulh. Sehubungan dengan itu, kajian lanjutan diperlukan untuk melihat metode yang sesuai digunakan bagi menyelesaikan kes-kes lain dalam Majlis Sulh di mahkamah-mahkamah Syariah di Malaysia khususnya di MRSKK.

RUJUKAN

- (1995, Januari 1). Retrieved from Jabatan Kehakiman Syariah Perak:perkhidmatan Majlis Sulh
- (1997, Januari 1). Retrieved from Mahkamah Syariah Wilayah Persekutuan:fungsi seksyen sulh
- Annisa. (2024). Mediasi Adalah: Dasar Hukum, Tujuan Dan Jenis. *FAKULTAS HUKUM*.
- Aqil, M. (2024, Julai 7). (Mifzal Arif, Interviewer).
- Ayub, N. S. (2024). Retrieved from Abdul, Low & Partners.
- Azmi, A. F. (2023). Merungkai Isu Hadanah: Pemerhatian Prosedur Pelaksanaan Kes di Mahkamah Tinggi Syariah Negeri Sembilan. *UiTM Institutional Repository*, 15-20.
- Badra. (2023, Mac 10). Retrieved from eCentral: <https://ecentral.my/nafkah-isteri-anak/>
- Badruddin, A. (2013). Hak Anak terhadap Nafkah dalam Perundangan Islam: Sejauh Manakah Bapa Bertanggungjawab Menanggung Nafkah Anaknya. *KANUN*, 255-272.
- Eriska Tiara Rosa Mayora, H. Y. (2024). Kebijakan Hukum Penyelesaian Sengketa Medis Melalui Restorative Justice Nonlitigasi Mediasi Pendekatan Win-Win Solution. *Jurnal Intelek dan Cendekiawan Nusantara* , 2516-2527.
- Faisarizan. (2024, September 4). (Mifzal, Interviewer).
- Farhan, M. (2024, April 25). Retrieved from Pejabat Mufti Wilayah Persekutuan : irsyad hukum siri ke 838 harta sepencarian dari perspektif syarak.
- Fatiha, N. (2024, Januari 23). Retrieved from Sinar Harian.
- Ghazali, D. S. (2002). *Manual Kerja Sulh*. Perak Darul Ridzuan: Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia.
- Guaman, J. B. (1992). Retrieved from Gerbang iGuaman.
- Hadenan Towpek, A. S. (2023). Amalan Pengurusan Sulh di Jabatan Kehakiman Syariah. *eJournal UM*, 9-10.
- Hasanuddin, S, G. (2020, Julai 18). Retrieved from tuntutan perceraian mengikut seksyen 47 enakmen keluarga-islam perak 2004.
- Helmi, K. (2024, Ogos 16). Nafkah Anak. (Mifzal Arif, Interviewer).
- Hendun Abd Rahman, N. N. (2022). Sulh dan Mediasi dalam Konflik Kekeluargaan di Mahkamah Syariah Malaysia. *ULUM ISLAMIYYAH*, 71-81.

- Hidayat, W. A. (2017). Pemerkasaan Pelaksanaan Sulh dalam Kes Tuntutan Hartanah Orang Islam di Mahkamah Syariah di Malaysia. *KANUN*, 131-158.
- Husna. (2024, September 4). (Mifzal, Interviewer).
- Kamus Dewan Bahasa* (4 ed.). (2012). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Kerajaan, W. (2004). *Enakmen Negeri Perak*. Perak Darul Ridzuan: Jabatan Kehakiman Syariah Perak.
- Kho, K. (2022, Mei 26). *Mengenal Common Ground dalam berdiskusi*.
- M. , M. R. (2024). Hifz al-Nafs dalam Maqasid Syariah: Analisis Teoritik. *Al-Takamul Al-Ma'rifi*, 7(1), 8–19. Retrieved from:
<http://jurnal.usas.edu.my/altakamul/index.php/altakmulfiles/article/view/210>
- Mohd Fuad, S. (2008). Peranan Pegawai Sulh Dalam Penyelesaian Konflik Keluarga Islam. *ResearchGate*, 1-9.
- Muhammad, A. N. (2024, Januari 11). Retrieved from Berita Harian.
- Muslim, Z. (2024, September 4). (Mifzal, Interviewer).
- Noor Shamimi, M. F. (2023). University Sulh Norma Baharu: Aplikasi dalam Kes Mal di Mahkamah Syariah Negeri Selangor. *Journal of Muwafaqat*, 6(2), 61-79.
- Noor, Z. (2012). Isu-Isu Berbangkit Dari Hak Hadanah dan Hak Perwalian Anak. *eJournalUM*, 20(1), 124-144.
- Noor, Z. B. (2004). Agama dan Akhlak: Satu Analisa Kelayakan Pengasuh Dalam Kes Hadanah. *Journal Syariah* , 43-68.
- Nor Azizah, M. (2024, Julai 10). Retrieved from Berita Harian.
- Nur Khalidah, M. R. (2017). Kaedah Penyelesaian Pertikaian Alternatif Dari Sudut Syariah di Malaysia. *Journal of Nusantara Studies*, 86-98.
- Nur Syahirah, H. (2024, Jun 2). Retrieved from Siakap Keli.
- Osman, D. A. (2021, 3 28). Retrieved from Richworks International Sdn Bhd.
- Rahim, F. S. (2023). Analisis Cabaran Pegawai Sulh dalam Mengendalikan Kes Tuntutan Nafkah Anak di Mahkamah Syariah. *Journal of Law & Governance*, 64-77.
- Ramlee, N. &. (2022). Amalan Sulh dalam Norma Baharu di Brunei dan Malaysia. *Jurnal Islam dan Masyarakat Kontemporari*, 54-67.

- Rasyid, A. (2017, April 30). Retrieved from Binus University.
- Razali, N. B. (2021). Pelaksanaan Perceraian Fast Track di Mahkamah Syariah dalam Perspektif Maqasid Syariah. *UIN AR-RANIRY*.
- Razali, N. B. (2022). Sistem Perceraian Fast Track yang Digunakan di Mahkamah Syariah Negeri Selangor Membantu Mempercepatkan Penyelesaian Permohonan Cerai. *Jurnal Justisia*, 552-572.
- Roslan , M. M. (2024). Impak Penasaban Kepada Abdullah Terhadap Masalah Sosial Anak Tak Sah Taraf: The Impact Of Abdullah's Lineage On Social Problems Among Illegitimate Children. *KQT EJurnal*, 4(1), 1–14. Retrieved from:
<http://ejurnal.kqt.edu.my/index.php/kqt-ojs/article/view/81>
- Ruzita, D. H. (2020). Kebiasaan Baru dalam Pelaksanaan Sulh Kes Hadanah dan Nafkah Anak . *INSLA E-PROCEEDINGS*, 414-437.
- Salam, N. Z. (2019). Kebajikan Anak dalam Kes Hadanah di Mahkamah Syariah. *Jurnal Sultan Alauddin Sulaiman Shah*, 71-83.
- Saleh, M. A. (2024, September 6). (M. Arif, Interviewer).
- Sharifah, A. K. (2005). Hakikat Perceraian Dalam Islam: Halal Tetapi Dibenci Allah SWT. *KONAKA* , 142-151.
- Sharina, H. (2024). Perceraian Secara Harmoni Melalui Seksyen 47. *Galeri Artikel PPMM*.
- Shereen, N. (2022). Penentuan Hak Hadanah Anak Terhadap Pasangan Berlainan Agama. *eJournalUM*, 130-146.
- Suhaizad, F. N. (2023). Sulh Sebagai Mekanisme Penyelesaian Pertikaian Alternatif di Mahkamah Syariah Negeri Sembilan: Analisis Pelaksanaan dan Keberkesanan. *ICONSYAL 2023*, 94-104.
- Syafawi, H. (2024, September 9). Pendekatan Kaunseling Islami. (Mifzal, Interviewer)
- Tahfiz, O. (2011, Jun 17). *Alam Hidayah* .
- Walid, H. A. (2019, 9). Retrieved from Institut Kefahaman Islam Malaysia.
- Yulmina. (2019). Alasan Cerai Gugat. *Fakultas Hukum Keluarga* .
- Zam, M. Y. (2023). Prosedur, Proses dan Keberkesanan Proses Majlis Tahkim dalam Penyelesaian Shiqaq. *ICONSYAL*, 105-118.
- Zeckry, A. (2021, Disember 12). *Wacana Zeckry*. Retrieved from apa itu sorotan kajian

Zulfah, A. S. (2019). Kebajikan Anak dalam Kes Hadanah di Mahkamah Syariah. *Journal of Sultan Alauddin Sulaiman Shah*, 71-83.

Zulkifli, D. D. (2019). Solusi Rasulullah SAW dan Para Sahabat Terhadap Pertikaian Hadanah. *FSU USIM*, 1-16.